

Ален Делон підтримав Україну.

Громадянська позиція через призму творчості актора

Ольга Ямборко

У вересні 2022 року ЗМІ проінформували про те, що легендарний француз Ален Делон здійснить низку заходів на підтримку України. Передусім, актор відвідав посольство України в Парижі, де прочитав напам'ять французькою уривок «Заповіту» Тараса Шевченка, а згодом взяв інтерв'ю у Президента України Володимира Зеленського, яке французький телеканал TV Mond показав для 400-мільйонної аудиторії під час пресконференції першої особи України з представниками французьких ЗМІ.

Розмова Алена Делона з Володимиром Зеленським тривала понад 15 хвилин і стала не так прикладом аналітичної чи, навпаки, – рекламної роботи, як сповненим співпереживання спілкуванням двох відомих, впізнаваних у масштабах світової спільноти, людей про війну в Україні. Ален Делон з позицій свого досвіду, віку (акторові 87 років) та характеру висловив шире співчуття громадянам України й озвучив повне незрозуміння причин агресії росії щодо України та українців. Як свідок Другої світової війни, учасник війни в Індокитаї, сучасник багатьох глобальних криз упродовж 2 половини ХХ ст., як актор, який неодноразово проживав чимало цих тем у фільмах, Ален Делон нині намагався зрозуміти, чому росія здійснює такі звірства – масштабні злочини в Україні. Актор зі здивуванням допитувався у Президента України про мотиви цього, констатує, що Україна жодним чином не спровокувала такої агресії. Згадуючи невинних жертв агресії, Ален Делон акцентував також на тваринах, які постраждали у російсько-українській війні.

Характер такої риторики опукло відображає сприйняття європейцями російсько-української війни. Це заможні демократичні суспільства у цивілізованих державах, що живуть у мирних умовах та, як спадкоємці гуманістичних ідеалів попередніх історичних епох, обстоюють своє бачення гуманності і толерантності. До того ж, вони значною мірою задурманені російською пропагандою, що підкріплена культурними зв'язками і потужними капіталовкладеннями у європейській економіці. Франція у спробах «випередити інших у використанні "російського фактора" у зовнішній політиці»¹ виявилась особливо успішною. Тут

Ален Делон у фільмі «Раса панів». Режисер П'єр Граньє Дефер. Франція, 1974.

традиційно панує певний культ російської культури, який досі триває, як мінімум, з часів «російських сезонів» Сергея Дягілева в Парижі та планомірно зрочений кількома поколіннями російської діаспори, політиків і «культурних агентів». Означений досвід тісно зрісся з тамтешньою культурою, і загалом маркує окремих загадкових для європейця стиль, який «розумом не досягнути». На хвилі позитивного сприйняття «руського міра» сам Ален Делон у 1981 році погодився зіграти невелику роль комісара Фоша у фільмі радянських режисерів Александра Алова та Владіміра Наумова «Тегеран-43». Ця тенденція утвердилася на рівні консервативних засад французької політики, завдяки батькові П'ятої Республіки Шарлю де Голлю, який, дотримуючись антиамериканської політики, водночас поліпшив відносини з СРСР. Голлісти – правонаступники ідей Шарля де Голля, якими у Франції є більшість політичних партій, очікувано відтворюють таку модель поведінки у сучасних реаліях.

Отож годі дивуватися, коли українські політичні аналітики констатують, що «усі політики у Франції – проросійські»². Україна у їхній картині світу є складовою росії. Таку мантру старшому поколінню загалом усього франкофонного регіону вживлювала французька популярна культура. Це мало флер доволі екзотичного міксу. Ще у 1986 році Даліда співала про «Babouchka d'Ukraine» – «бабушку з України» на вінчанні онуки у «варварській церкві над Волгою»,

¹ Юрій Сандул. Заповіт Наполеона Бонапарта: «Шерше ля Рус». 21. 11.2016. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2124872-zapovit-napoleona-bonaparta-serse-la-rus.html>

² Там само.

цигана-скрипача на цьому весіллі, гостей у складі ветерана Кримської війни та родича з Києва серед характерного інтер'єру з ікон, свічок і застілля з водкою та закусками³. Своєрідним апофеозом, виплеканим у такому мікрокліматі, є фінансована росією ультраправа французька партія Марі Ле Пен «Національний фронт» і діяльність актора Жерара Депардье, яку путінська влада розцінює як вагомий внесок у російську культуру та кінематограф. Депардье із властивою йому схильністю до епатажу став громадянином росії у 2013 році, а 2020 року втретє змінив віросповідання і прийняв православне хрещення в соборі Александра Невського в Парижі.

Тож тим паче неочікувано, що у Франції – країні з найефективнішим проросійським лоббі у всьому західному світі, яка була байдужою до розвитку стосунків з незалежною Україною⁴, лунають голоси на підтримку саме України в російсько-українській війні. Коли цю позицію активно висловлюють кінозірки-класики, актори світової слави, такі, як Катрін Денюв чи Ален Делон, їхні суспільства цього не можуть ігнорувати, отримуючи авторитетну й альтернативну до свого культурно-політичного досвіду думку.

Щоправда, ті ж Катрін Денюв, Ален Делон або Брижіт Бардо впродовж останнього десятиріччя своїми заявами не раз втрапляли у конфронтацію із сучасною суспільною думкою. Їх звинувачували у підтримці гендерної дискримінації, нетерпимості до іммігрантів та ЛГБТ-спільнот тощо. Українська блогерка Анастасія Капралова у статті «І Бог створив Брижіт Бардо...» пояснює це так: «Політичні погляди Бардо доволі неоднозначні, як і у багатьох представників "старої-доброї Європи", у яких на очах змінюється світ, і які не так добре, як могли б, орієнтуються в соціальних і політичних процесах, але разом з усім тим, символізують ностальгію за суспільством індивідуальної гідності, гордості за власні привілеї, природної жіночності та маскулінності, що ще не розчинилися в попкультурній симуляції та постмодерному запереченні»⁵.

Алена Делона, навздогін американській організації «Жінки і Голлівуд», сучасні таблоїди наввипередки називають сексистом, расистом і гомофобом⁶. Зокрема, актор виступив проти усиновлення дітей одностатевими шлюбними парами, підтримуючи цим суттєву частину французького суспільства поряд з Католицькою церквою і представниками правих партій. У 2013 році Делон відзначився як прихильник «Національного фронту» Марі Ле Пен, після чого йому довелося зі скандалом залишити журі конкурсу «Міс Франція». Це відбулося під час виборів у Європарла-

мент, а вже 2022 року французи підтримали «Національний фронт» на виборах до французького парламенту, що гарантувало йому рекордні 89 депутатських мандатів. Оглядачі пов'язують успіхи цієї праворадикальної партії тим, що у Франції роками залишається невирішеною і дедалі загострюється проблема нелегальної імміграції, а чимало політичних партій дискредитували себе скандалами та «війною компроматів»⁷. На такому тлі «Національний фронт» вирізнявся більшою стабільністю та незмінністю вимог⁸, що й мотивувало французів зробити вибір на його користь.

Якщо сучасне кіно Франції намагається говорити про наболілі суспільні питання здебільшого у комедійно-іронічній формі («Ремонт» Брижіт Роюан, 2005; «Кохання – найкращі ліки» Дені Буна, 2014; «Божевільні сусіди» Філіппа де Шоврона, 2017 та ін.), то в час творчої активності Алена Делона кіно глибше та розлогіше висвітлювало політичну тематику, причому у різних жанрах – від політичного детектива до драми чи навіть мелодрами. Згадаймо б фільм «Раса панів» (1974, реж. П'єр Граньє-Дефер) з Делоном у ролі Жульєна Дандье – молодого лідера Республіканської об'єднаної партії. Як амбітний політик Дандье намагається здобути портфель міністра закордонних справ у новому уряді, водночас йому доводиться вирішувати низку проблем в особистому житті: зникає його коханка – популярна фотомодель Крізі, дружина перебуває у психіатричній лікарні, а син ускладнює кар'єрні справи батька своєю участю у студентських демонстраціях. Фільм знято за мотивами роману Фелісьєна Марсо «Крізі», що був удостоєний Гонкурівської премії 1969 року.

Власне, вже назва фільму акцентує, що йдеться про специфічну касту у суспільстві, яка живе згідно буржуазних канонів та бореться за владу, незважаючи на те, що за вікном «Травень-68», і молода Франція повсталала проти республіки Шарля де Голля. Тоді де Голль провів референдум, за результатами якого подав у відставку, визнаючи демократичний шлях розвитку Франції. Минув час, Франція перейшла у XXI століття оновленою П'ятою республікою зі сталим пієтетом до особи Шарля де Голля. Ален Делон тут не виняток.

В інтерв'ю з президентом України Ален Делон зазначив: якби він був на 50 років молодшим, то вступив би до лав української армії. Цьому твердженню можна вірити, позаяк, будучи неповнолітнім юнаком, Делон завербувався на війну в Індокитай і два роки прослужив у роті французької нацгвардії у Сайгоні. Сьогодні він визнає, що це сформувало його тоді, коли у нього була лише певна зовнішність, але не було внутрішнього змісту, і на перспективу стало основою всього його життя та кар'єри⁹. Невдовзі після повернення на батьківщину Делон дебютував у кіно («Коли

³ Пісня «Le Temps D'Aimer» з останнього альбому Даліди «Le visage de l'amour» (1986).

⁴ Сандул Юрій. Заповіт Наполеона Бонапарта: «Шерше ля Рус»...

⁵ Анастасія Капралова. І Бог створив Брижіт Бардо: 10 найкращих фільмів та трохи цікавого про особисті погляди актриси. 26.10.2019. <https://plomin.club/best-roles-brigitte-bardot/>

⁶ Сексист, расист і гомофоб: Ален Делон потрапив у скандал у Каннах. Кореспондент. 16 травня 2019. <https://ua.korrespondent.net/showbiz/cinema/4096974-seksyst-rasyst-i-homofob-alen-delon-potravyv-u-skandal-u-kannakh>

⁷ Філатов Борис. Інституційні форми французького патріотизму: напрямки еволюції у XXI столітті. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2017. Вип.14. С. 184–191.

⁸ Там само. С. 191.

⁹ Познер с Аленом Делоном. 30.12.2012. <https://www.youtube.com/watch?v=HqMb-XX8EKA>

жінка втручається», реж. Ів Аллегре, 1957). В кіноіндустрії він адаптувався доволі швидко, упродовж 1960–1962 рр. зіграв ключові свої ролі у фільмах «На яскравому сонці» (реж. Рене Клеман, 1960), «Рокко і його брати» (реж. Лукіно Вісконті, 1960), «Затемнення» (реж. Мікеланджело Антоніоні, 1961), «Леопард» (реж. Лукіно Вісконті, 1963), а вже 1964 року виступив співпродюсером та головним героєм фільму «Нескорений» режисера Алена Кавальє, чим водночас відкрив воєнну тематику у своєму репертуарі, поряд із участю в екранізації роману Жана Лартегі «Центуріони» (реж. Марк Робсон, 1966).

Мілітарі-амплуа Делона тільки нещодавно стало об'єктом досліджень. Особливу увагу тут привертають ранні згадані фільми «Нескорений» та «Центуріони»^{10 11}. Обидва «по гарячих слідах» розповідають про франко-алжирську війну, що виявилася потужним випробуванням для Франції і зумовила конституційні зміни та переформатування держави у П'яту республіку. Сучасні дослідники розглядають цей доробок Алена Делона, аналізуючи значення маскулінної присутності актора у цих фільмах як їх ідеологічну складову. Приміром, Ніколь Валленброк робить висновок про те, що Ален Делон тут представляє «покоління, яке покривало розвалені європейські імперії гламурним фасадом»¹², а фактично героїзувало амбіції країни-колонізаторки, яка зазнала поразки. Навряд чи сам Делон замислювався до такої міри над своєю місією у цих фільмах, очевидно інше: як ветеран війни в Індокитаї він мав необхідний психоемоційний досвід, щоб не грати, а проживати сюжет у кадрі. На це спирався режисер Ален Кавальє, задумуючи «Нескореного». Ідею для сюжету він почерпнув із газетної хроніки. У фільмі йдеться про французького легіонера в Алжирі, який дезертирує з війська і за будь-яку ціну намагається повернутися додому. Йому це вдається, проте рідному порогові він віддає свій останній подих. Фільм нагадав французам про те, що вони воліли б забути, у тому числі про втрати на полях Алжирської війни. Треба зауважити, що «Нескорений» вийшов на екрани за два роки після завершення Алжирської війни, його доля у прокаті виявилась вкрай непростюю¹³ та обернулася невдалим продюсерським дебютом для 29-річного Алена Делона. Втім, фільм витримав випробування часом як документ і як художній твір, що ідеологічно відображає «відцентровий рух» – екзистенцію солдата-дезертира в обставинах колоніальної війни, яка зазнає поразки.

В інтерв'ю Делона із Президентом Зеленським у відповідь про причини російсько-української війни пролунало, що

ця війна також колоніальна, вона несе геноцид, масштабні руйнування, варварство і тероризм, яких людство не знало з часів Другої світової війни. Зеленський описав випадки знущань над тілами цивільних загиблих, у тому числі іноземних громадян на території України, які неможливо досягнути людині у XXI столітті. Алєн Делон не припиняв апелювати: «Чому він [тобто Путін – О. Я.] це робить?» «Він вважає, що ми є частиною його світу, – відповідав Президент України, – і він хоче повернення Радянського Союзу, і він вважає, що це, з його точки зору, справедливо. І всі, хто стоять на цьому шляху [для Путіна – О. Я.], – просто розхідний матеріал. Тобто він іде до цієї цілі, абсолютно розуміючи, що він робить. [...] Він знає, скільки гине людей, я думаю, він знає все детально. Просто для нього це – невід'ємна частина його плану». «Стільки людей страждають, – продовжував Алєн Делон, – стільки людей гинуть, і тварин, які гинуть, і ми не знаємо, для чого? Тому, що вони українці? Дайте мені якусь справжню причину, скажіть, наприклад, що колись українець вбив Горбачова. Ви розумієте, що я маю на увазі». Зеленський зазначив: «Ви не знайдете тих причин. Тут інше. Тут колонізаторський підхід».

Далі прозвучало симптоматичне запитання: «Драма у тому, що це є вибір однієї людини. Це не країна вибирає, не нація (росіяни – О. Я.), а це є мрія однієї людини. Я не думаю, що вони йому вірять». Президент України заперечив, що Путін змусив росіян у це повірити завдяки багаторічній пропаганді, і думка росіян про нинішню війну надто очевидна: «Зараз є соцмережі, і ми розуміємо, як там люди реагують. Повірте, багато з них [...] з глузду з'їхали, і вони радіють, коли нас вбивають. Це страшно виглядає, але пропаганда так працює». – «Я страждаю разом з вами, – підсумував Делон, – я не можу навіть уявити, що відбувається. Я з вами». У світлі такого діалогу для франкофонного суспільства передусім прозвучала пряма мова від першоджерела про ключові питання, суть яких зіткана з протиріч між реальними подіями та стереотипами, що формувались у їхньому культурному полі поколіннями. Позаяк Алєн Делон можна у всіх значеннях назвати автентичним французом – представником генерації, яка пов'яже історію Франції другої половини XX століття і сучасність та не стоїть осторонь актуальних процесів, дієво і чесно намагається реагувати на них як публічна особа, його участь у цьому діалозі є авторитетним внеском у подолання стереотипів європейців щодо російсько-української війни. Побачити Україну і побачити росію, якими вони є, виявилось надзвичайно непростим завданням для світу загалом та європейців зокрема, у т. ч. французів з їх особливим пієтетом до російської культури і політичними пріоритетами.

«Слава Україні!» – цим гаслом Алєн Делон завершив цю розмову¹⁴.

¹⁴ Цей фрагмент багато медіаресурсів, у тому числі українських, чомусь не показали у поширених ними відео інтерв'ю Володимира Зеленського Алєну Делону. Див.: <https://www.youtube.com/watch?v=-hBnt7qjCrE>

¹⁰ Mani Sharpe. Star Faces and Star Bodies in an Age of Atrocity: Alain Cavalier's L'Insoumis and Mark Robson's Les Centurions. French Studies 74, no. 1 (2019): 55–70.

¹¹ Wallenbrock Nicole Beth. Alain Delon in the Franco-Algerian War: A Barthesian Myth // Jacob, F. (Ed.). (2022). War in Film: Semiotics and Conflict Related Sign Constructions on the Screen. Marburg: Büchner-Verlag, 133–167.

¹² Там само. С. 141.

¹³ Фільм зазнав цензури, крім того, авторам «Нескореного» довелося брати участь у судовому позові проти них з боку адвокатки, яка впізнала себе як прототипа однієї з героїнь фільму.